

ШИИТПИРЛИГ
ХЕМЧЕГЛЕР

САНТЯГО. (СЭТА). Чүрттүн энергетика системасын камтаар талашы-биле шийтирлиг хемчеглерин Чилинин чазак алган. Министр кабинетинин хуралынын соонда, чазактын чингине секретариатынын төлөөкчиси ол дугайын дыңаткан, ол хуралда электринин бедик вольтулуг шугунарнын да азын каш участкакту кедерге барыын үзгүдөгүлөрүнүн чазак телсин урзуурини уржуктарын чугаалашкан. Ол үзгүдөгүлөрүнүн түнелинде Сантьягоду кириштирбейн, дөрт төмөкжүлүк электри хандырылганы тур соксан.

Урединин, хурамын үзгүдөгүлөрүнүн дөң калды-даа орданжышканына уур шийтирлиг болган хайра чок хемчеглерин азыр деп айтышканын полиция болган шериг камгаланы алган. Фашисттик «Патри и либерта» организациянын олуручук бөлүктөрүнүн уур демиселди күштелдирерип карабинерлер корпусунга болган истелге черлерине дужаган.

Олуручук үзгүдөгүлөр кылырларын базар дугайында хойлуну белеткээрин юстиция министрствозунга чазак даскан, ону Национал конгресске чугаалажы-биле киирер. Ум хонук бурунгаар радио болган телевидение дамчытыр чүрттүн - президентин Сальвадор Альенде чүве чугаалаш, Терзон чуртка берге бо шактарда боттарынын хүдээгезин күсүдирерип чонну кыйгырган соонда, Чилинин ажалчы чоннары реакциянын чингине шийтирлиг өйүр шавышкынына берип турар. Чүс-чүс чозалжылар берге байлаа, барык удувай, эн чугула чүктерин сөөртүп чедирерип хандырып турар. Мун-мун эки турачылар, оон иштинде ажалчылар, чүдүрер-сөөртүр ажалчылар да шугуру ажалдан туралар.

Чилинин президенттик, транспорт ажалын чогултуу талашы-биле министрлерин оперативтик комитетинин ажалына киржирер Чилинин ажалчы чоннарынын чангыс ай профивиле төүүнү (КЭТ-түн) төлөөкчисинин чазак. Чүрттүн эн улуг профивиле каттыжышканынын национнал удурулгазы автотранспорттун ажалын чогултуу талашы-биле чазактын ап чоруду турар хемчеглерин долу-буле дөткөөн. Ажалдан турар чүк машиналарын камгаларына ажалчы чоннарынын мобилизациясына белегин КЭТ илдергейлэн болган эн чугула стратегтик объектилерин камгаларына он-он мун ажалчыларын бүтү чуртка эдилдээрин шийтирлөөн.

КЭТ оон инай экономикалык иштинде секторунда ажалдан турар бугурулгелерин эргезинде турар чүк машиналарыннын санын көүдөлдирин чугула деп, КЭТ-түн удурулгазы чугаалаан, ол чорук калды-даа таварылгаларда эн чугула чүктерин чогуу өйүндө сөөртүрүп хандырыр арганы бээр.

Чилинин Социалисттик партиянын чингине секретары Карлос Алтамирано наймалалдын бугурулгелеринин резонанс чүве чугаалап турган, Чилиде экономика талашы-биле далап болган бугу-газын болуп турар дээр чергезинде реалсыгкыч пропаган-данын нештередип турар чүлү—нугу-дур деп меделгөөн. Чилинин экономикалык ажалчы үеде таваржыч турар айтырларынын хей нуруу эргек уелен артып калган уржук-тур деп, ол оон инай чугаалаан.

Оон-биле кады Чилинин реалсыгкыч күштерин чуртка байдалды улам инай нарымдалдырерип чүткүч турар болган чепсектик күштеринин карабинерлерин боттарынын албан хүдээгезин күсүдирерип турар төлөөкчисинин уур өнүк-чөгүлөгүлү чаз үзгүдөгүлөрүн кылырын белеткен турар.

И. ГАНДИНИН ЧУГААЗЫ

ДЕЛИ. (СЭТА). Индиянын хамаарылга чок догунаашкынын 26 чыл онга тураскаткан байырдал митингин Индиянын наймалалында, төөгүлү Кызыл шива хандырынын чангыс болган. Чыгыштан Индиянын премьер-министри И. Гандинин чугаазын дыңаан. Чазак телевидетинин программаларын күсүдирерип калды-даа байдалда тургучулар малап шийтирлиг деп, ол чугаалаан. Бистин күженишкенине түнөөлөргө хемчеглерин аларын соксатпас ужурау бис деп, премьер-министр меделгөөн. Тарааны мөөңдөн саларына күрүнеин контролун тургузар хемчеглер алдынганын И. Ганди анаа хамаарыштыр чогулгалар деп үлөөн. Агаар-бойду дустун халаптыг боюушкынынын түнөөлөргө болган өскө-даа чылдаганынын уламдыгын Индия нарын үеде таваржы турар деп меделгөөн, иштинде уур идегетер ол байдалды боттарынын кара сакышты күзө-сонуургаларына ажалчыларын орданжыла талашы-биле чөвүлө хуралды чылдырарын чергелет чүдүлгелерин дөлегейде боттук хондугезин бугурулгелерин кийдири көрсүдүлгө, журналдын бижээни болаа.

М. ДАЖЫН-НОРУУ. Тыва АССР-ин Күш-ажыл курлавырларын ажалга талашы-биле эргезинде районнар аразында төлөөн.

Чазак оларга хамаарыштыр эи шындыг хемчеглерин ап турар болган мөөн сонгаар-даа алыр дөөн.

Индиянын мурнууда турар сорулгаларын чүрттүн улузунга тайылбырлааш, премьер-министр оон инай «Индиянын улустарынын сеткил-салгышын бергелерден таларазын, оларнын улам шугуру чүткүлүт болган турарын, оларнын тайбынын, найырады камгалан үнеринин бүтү дөлегейин хамык булуварына дыңалган турарын күзөп турар бис» дөөн.

Индия болган Бангладеш 1971 чылда болган мөсиде-кишкенин уржуктарын уузуулар хей-хей сапаларын сөөлү үеде чарлап үлдүргөн, ону дөлегей чүдүлгөзүлүп уткан деп, Муруу Ажалда байдалда хамаарыштыр премьер-министр меделгөөн. Ол айтырларынын шийтирлөөгө хамаарыштыр Индия биле Пакистаннын аразына чугаала-жышкынынын чөүдүлүп келген болган чорудар деп, И. Ганди чугаалаан.

БРЕЖНЕВИН. «Неисбад-шаг» сөзүн «Тайбынын үн-дөңнө» — чангыс «эте» деп чүлгө дөлегей байдалында боттук өскерлешкенине хамаарыштыр мича деп оңал-дын меделгөөн. Вьетнамга дайынын соксатпас, сөөк дайында тайбын кожа-хөл-бо догунаашкыны болган ажалчы калы ажалчыларын чөүдүлүп келген болган чорудар деп, И. Ганди чугаалаан.

БУДАПЕШТ. «Неисбад-шаг» сөзүн «Тайбынын үн-дөңнө» — чангыс «эте» деп чүлгө дөлегей байдалында боттук өскерлешкенине хамаарыштыр мича деп оңал-дын меделгөөн. Вьетнамга дайынын соксатпас, сөөк дайында тайбын кожа-хөл-бо догунаашкыны болган ажалчы калы ажалчыларын чөүдүлүп келген болган чорудар деп, И. Ганди чугаалаан.

БРЕЖНЕВИН. «Неисбад-шаг» сөзүн «Тайбынын үн-дөңнө» — чангыс «эте» деп чүлгө дөлегей байдалында боттук өскерлешкенине хамаарыштыр мича деп оңал-дын меделгөөн. Вьетнамга дайынын соксатпас, сөөк дайында тайбын кожа-хөл-бо догунаашкыны болган ажалчы калы ажалчыларын чөүдүлүп келген болган чорудар деп, И. Ганди чугаалаан.

ХАЛДАКЧЫНЫ ШЫНГЫ
БУРУУ ШАПКАН

НЬЮ-ЙОРК. СЭТА-нын көрр. О. Шиваров дахчы-кы: Айыл чок чорук чөвүлө Нарильдин чангыс чок күрүне терроризмин үзгүдөгүлөрүн чангыс эи-сеткилде буруу шапкан. «Айыл чок чорук Чөвүлө» Ливан-ны бүтү эргезин болган бугу-девиссөөлүг тайбын турарын Нарильдин чазак-нын чөртүп уруунин база Ливан-ны агаар дөлеминге ливан пассивсизер сөөлүлүг эжелеп алган, аргыжыла шугурунда күш-биле алган барганын буруу шапкан тур» деп, хүдөө алдынган резолюцияда чугаалаан.

Израильдин ол үзгүдөгүлөрүн тайбынчылыкта дугайында ливан-израиль дугурулгалары, хамааты ужу чүлүлү, дөлегей эргезинин принциптерин, моралынын дугайында Айыл чок чорук Чөвүлө-нин резолюцияларын, КНО Уставынын, дөлегей керээл-еринин негеделерин чөртүп уруунин бооп турар деп, резолюцияда айткан.

Израильдин мичалдыр шын-гыч алааш, он Чөвүлө «Иштинде үзгүдөгүлөрдөн улустар аразынын хамааты ужу чүлүлү камгалар талашы-биле чогуу хемчеглерин чугаала-жырма, ол резолюцияны ба-рымдалап көрүчү» хамаа-ты ужу чүлүлү дөлегей ор-

ганизациянын кыйгырган. «Ынды үзгүдөгүлөр кыла-ры кататтырар болаа, ол резолюцияны күсүдирер ханды-лар, эргекон чугула бажы-ларын кызыр наймке хемчег-лер азыр дугайында айтыр-ган Чөвүлө чугаалажы» деп, Айыл чок чорук Чөвү-лө Нарильге сакыдыртыр берген.

Ол резолюциянын төлөөкчи-лин Франция болган Англия кады савалдан киирген. Ону хүдөө алыр дөң Чөвүлө-дин 15 кезигүү шунту бады-лаан. Чөвүлөдин чангыс эи-сеткилде ажалчылар халдак-чыны эи ханы буруулаа-нын черчилөөн, халдакчы-лык ажалчыла таварышкан талаша бүтү дөлегей «Иштинде талашында көрүскө мораль, политиктик дөткөмчө-ни херечилөө болган каралы удурулгалары» шын-гыч сакыдыртыр болган деп, Нью-Йоркта үлөөн.

Резолюциянын хүдөө алы-рынын бугурулгө үлөөчү үзгүдөгүлөр кылаан Израиль-ди шийтирлиг буруу шава-рыл малап чугаалашкан. КНО Уставынын негеделерин бол-ган дөлегей эргезинин прай-нциптерин каркы чөртүп үрө-турар агресор деп көрөс. савал берген бүтү дөлегеттер Израильди сойлап, муут бу-руу шапкан.

Израильдин үлөөткөн кем-инг херээ оон хойлу-дүрүм барымдалаан, дайызыр болган девиссөөлөр эжелер эмге-халажык үзгүдөгүлөр-инь база бир кезин болган, кеминг деректи КНО кезигүү чүрттүк терроризмин күрү-не политиказы болдуруп ала-ган чазак үзгүдөгүлөр ужуру-ла оон алазы онза арткан деп, савал бергенер меделгөөн.

Совет Эвилединин принцип болуп туруштарын барымдала-лаан Израильдин үзгүдөгүлөр-инин соксаттыр хемчеглер-ин ук Чөвүлөдин алган тура-рын совет төлөөлөр савал-лаан, ол үзгүдөгүлөр эи шийтирлиг буруу шапкан. Ол резолюциянын хүдөө алы-нганын болган оон оон бугу-дугуна чугаалажы көргө-нин совет төлөөлөр Израильге оонаган шийтеке деп үлөөн. Чоокку Чөвү чүккө боттары-нын тергилеини күш дөтөр чөртүк дугуна-биле тур-гузуп алмаш турарынын политиктик кылаадашкыла таварышканын база катат-чарлап турар деп Израиль-ди үзгүдөгүлөр буруу ша-вар чүткүлү чангыс эи-сет-килде элдерини болган деп, түдөөлү хуралга СССР-ин тө-лөөкчиси В. С. Федорук меделгөөн.

ВДР-НИН ДХМ-НИН
ТӨЛӨӨЛЕКЧИЗИН
МЕДЕГЛЕЛИ

ХАНОЙ. (СЭТА). Каттышкан Штаттар Камбоджанын деви-ссизин бомбарлаш соксаттыр ужурга таварышса-даа, Кам-боджага ууру хондараашкын болган агрессия политиказын урулгучул турар деп, ВДР-нин ДХМ-ин төлөөкчисинин Ханойга чарлап дыңаан меделгөөн чугаалаан.

АКШ мангыла пионер-бугу-турмуна шериг дуалач-сыйон көргүзгөн урулгучул, сыйон администрацияны сөө-гү үеде Камбоджанын херекте-рин холгаарлаар дөөн, «экхер

уктук эки турачылар» деп сыйдалган алган, ол чүткө-бөдүнү мун-мун солдаан ча-жырып киирген деп, меделгө-дө айткан.

ВДР-нин даштыкы херектер министрствозун төлөөкчи-ли ол үзгүдөгүлөр буруу шаткан болган олар Париж дугурулгаларын 20 дугар чүлүлү база Вьетнам талашы-биле улустар аразынын конференциянын актызынын 8 дугар чүлүлү чөртүп үрө-турар деп меделгөөн.

Археологтарнын
ТЫВЫ

ТОКИО. (СЭТА). Эртеме-верин бөдөн турарын бугулар азыр, бугурун белеткөөн үеинде бөөр 12 му-чыл эртеке керемикка кыла-ларын Япониянын муруу та-лакы Кюсю ортулуктар де-виссөөлөрдө Сасэбо хоорай-ны чогулга камада кылап турган япон археологтар ты-кан. Японията керемиканын эи буруну хейрлеринин ты-ылганы ол деп, ботук архе-ологтарын удурулгучу, То-кио университетинин ажал-дакчы Масару Асо тайыл-бырлаан.



Муруу Вьетнамдын хосталган районнарына улусчу эрге-чагырга хүн бурулгени амдыралдыг таарымчалыг байдалын тургузар дээр ууру күженишкенин унууруп турар. Ам кол күженишкенин аш-чон продукттары-биле болган тоң чугула бараан-болган чонну хандырырчыч уланган.

ЧУРУКТА: Нуангчи мөжүд тайбын дүмүттү баштайгы ризин шыгжап кадагаарына белеткөөн.

ВИА-СЭТА-нын фотоу.



ВОЛГОГРАД ОБЛАСТЬ. «Волго-Дон» совхозтун тараажылары ам күрүнеге 100 мун цетнер кымыл-тасты садарын хүдээгезнер. Ол дөргө планынг ооналданы ийн катат алып турар.

Ажаап алымшкын түзүткөн турар. Комбайнер Михаил Ефимович Сухановтун көргүзүлгө—эң бедик. «73 чылдың ажалдазынын эң эи механизатору» деп ым-пелди анаа тымыкан.

Совхозтун ховуларында кукурузанын база-ла эки дүжүд бажып турар. Малдын бөдүн болган чүдүлгү хемчеглерин белеткээр долу түзүткөдө чөүрүп турар. Мал-дын тоду-догаа кыштагалашкын хандыргыткан турар.

ЧУРУКТА: кымыл-тас ажаап алымшкын чөүрүп турар.

Н. СУРОВЦЕВИН фотоу. (СЭТА-нын фотохроникасы).

Күш-ажыл курлавырлары
ДУЗАЛАМЧЫ УЛГАТКАН

Коммунисттик партия бол-ган Совет чазак күш-ажыл-дын артышмалдыг курлавыр-ларын чөп ажылга, ажал-тын күжү чедилген ажал-агыйлар оларны көжүрер хемчеглерин ап турар. Бо дөргө мөдө ажал-агыйнын бугу адырларынан азыр про-дукцияны көүдөлдирерип түн-бүрүчү сагыш чоаашкы-нын бир херечини бо-дур.

Тыва АССР-ин күш-ажыл курлавырларын ажалгаар та-лазы-биле эргелде Тыванын девиссөөлөргө сайгара көжү-ругезин ботталдырып келген. 1970 чылдан эгелөөн 3,5 чыл дугурунда Танды, Бий-Хем районнары барыын талашы районнарыдан азын хей өргө-лөри көжүргөн. Көдө ажал-агыйдын иштеринин күш-ажылдык эвеш эвеш курла-вырларын мөмөй.

Сайгара көжүргөргө чугу-лазын барымдалааш СССР-ин чазак бо чылдың май ай-да сайгара көжүргөргө чин-геделер талашы-биле дөткөөл-дү хүдөө алган. Ында сайга-ра көжүргөргө улам экижи-дерин болган көшкөөнөргө дузаалар делер эгилтес акша түнү улааттырарын айткан. Өгүчү кол ээинге 75 рубль, эске аркан көжүргөргө кижи бурулгө 25-25 рубльге көжү чоруткан черинге чөдө бөргө тымыры көрүлгөн.

Ол иштин көшкөөнөргө амдыралын экижидерип айткан. Ылангыч оларны эки бажык-балат-биле ханды-лар болган ийн чыл иштинде бажык хөдөин төлөрүлгөн хостаар, дөткөөн норма өзүгаар олар чүдү база радио, электри тырым болган өскө-даа коммунал хандырыл-газы оларга халас болур.

Көжөр дөң өргөдөгө ав-томашына оларны көжүрүп алыр ажал-агыйлар бөөр. Оон шүүдөни күрүне күсө-л-биле төлөр болган өскө-даа дуаламчыларын көргө-рин айткан.

Сөөлү чылдарда республи-каын Танды, Бий-Хем ра-йоннары сайгара көжү-ругезин байдалы мыкты.

Танды районун кохоз, совхозтары 144 өргөсн көжү-рүп алган болган шунту 916 кижи, оон иштинде күш-

ажыл кылып шыдаар назы-лыг 400 кижи бар. Олар дээр-ге комбайнерлер, тракторис-тер, малчылар, тулукчулар болган өскө-даа ажал-бүрү мергелдики кижилер бо-лур. Ылангыч «Шамбалыг» совхозтун ажалчылары сай-гара көжүргөн өргөдөгөн тургустунган. Ылангыч мал-чылар, механизаторлар, өскө-даа ажалдакчылар-биле бо совхоз бүтүн хандыргыткан.

Бий-Хем районун кохоз, совхозтары 52 өргөсн ни-яти-биле 327 кижи көжү-рүп алган. Оларнын иштинде күш-ажыл кылып шыдаар 142 кижи бар. Көшкөөнүн 20-н механизатор, 7-н мал-чылар болган көдө ажал-агыйдын өскө-даа ажал-дакчылары.

Көжүр барып турар өргө-лөрин бир ө-бүдөгө ооаш-тыр күш-ажыл кылып кижи ийден хей болуп турар.

Организастыг план өзүгаар сайгара көжүргөргө кижи-лерин эки туралын, күзелин барымдалаар. Оларнын чур-тап турган черинге иштинин ажал-агыйдыг кый хире иленилгө киркиш турган бис база өргөсн көргөт көжүрүп турар.

Өргөсн чылдарда көшкө-нөргө аразыда муракчы-ларын саны хей. Ылангыч «Шамбалыг» совхозто 1971 чылда Чөөн-Хемчиктин көш-көөн Монгуш Доржу ол сов-хозта 3 чыл улаштыр му-ракчы малчин болуп ажал-лап, бирге черин ап келген. Ол Танды район Советтин депутаттыг ийн улаа сонгун-кан. Ол-ла совхозтун мал-чы Куулар Кошкар-оол, ме-ханизатор Ондар Кутун-оол, чолаачы Ховалыг Нараа, «Тивилеге» совхозтун мал-чыны Сат Эзирпей, СССР-ин 50 чыл аттыг совхозтун малчыны Монгуш Көмбү, Муулар Көмбү, механизатор-лар Доржу Чыдыр-оол, Са-рыглар Чотпа болган «Ком-мунизм» херел» кохоз-тун малчыны Ондар Хыл-дыбай, Ондар Хеймер-оол ра-йонун муракчыларынын одуруунда киирген.

Бий-Хем районун «Өкө» совхозтук хойкуу Монгуш Мандал, «Саян» совхозта Оор-

жак Аранды, «Кызыл тараа-чын» кохозтун хойкулары Монгуш Норуу, Сарыглар Дашын олар иштин мурак-чылар хей.

Танды райкуукому болган көжүр келгенерин хүдөө ап турар Кур-Чер, Межегей, Ко-четово, Элегес кохоз Советтер көжүр келгенер-биле ажал-ды кошкан тургускан. Ол Советтер кымын кайын көжүр келгенер бөзп эки бөзбөй турар. Чамдык сов-хозтар көжүр келгенерин чазактын дөткөөлү өзүгаар бажык-балат-биле ханды-ларын багы күсүдирер турар. 1970 чылда «Тивилеге» сов-хозта көжүр келген Ооржак Баян-Доржу, Ондар Көк-оол, Ондар Чинит-Дамба олар ам-га чедир бажык албаан, хуу улустар бажык хөдөөлөп чуртап турар. Ол совхозтун хойкуу турган Кара-Сал Эрес-оолдук өнүк хөдөөн ээи эргек, чылдын чок алаар-га, совхоз төвүнө көжүр кии-рер ужурга таварышкан. Анаа бажык бөөр дугайында үстүк черлерин айтшышкан тура-ла амга чедир анаа бажык бербөөн. Бо совхозтун дөткө-цияды болган ийн партия, профивиле организацияла-ры, кохоз Совет 8 битин уру-тук кийжик амдыралычче кичөөтөйг салган.

Бармы-Хемчик, Чөөн-Хем-чик райкуукомнары болган күш-ажыл курлавырларын көжүрүп турар кохоз Советтер көжүр келгенер оларын эки туралын барымдалап ийлин аларын четпес ботталдырып турар. Ол иштин күш-ажыл курлавырларын ажалгаар та-лазы-биле район төлөөлөр-ин көжүргөргө ортуунага тайылбыр-массалыг ажалды четпес чорудуп турарынан көрүм-чүрүм үрөөр чамдык кижилер көшкөөнөргө иш-тайда бар. Моон солгаар сайгара көжүрерлерин эи иштин аларынча хамаарыш-кан организациялар кичөө-тейки күштелдирерип чүтүлгө.

М. ДАЖЫН-НОРУУ. Тыва АССР-ин Күш-ажыл курлавырларын ажалгаар талашы-биле эргезинде районнар аразында төлөөн.

ТАЙБЫННЫ БОЛГАШ СОЦИАЛ ДЕПЧИЛГЕНИН ЭРГЕ-АЖЫКТАРЫНГА

Социалист чурттарын коммунист болган ажал-чы партиаларын удурук-чуларын Крымга болган найырады ужуражышкы-нын түнөөлөрүн соци-алист чурттарын хей-инти-ка чазай сеткил халымш-кы-биле чугаалажынын тү-гүлүлөөшкан. Парладала, чонун эң язы-бүрү кезекте-рин төлөөлө, хей-инти-ка су-ратыг ажалдакчыларын чугааларында акы-дуума партия-ларын удурукчуларын ужуражышкынын дөлегей ола чугула ужу-дузгалыг кылдыр меделгө, социали-ст дем каттыштырлаа кү-рүнелерин тайбын болган социал дөткөөн хөдөөгө ба-раван болуп дем каткан поли-тиказын ботталдыр чору-ла чугула фактор кыл-дыр көрүп турар.

СОФИЯ. «Сөөлү чылдарда социалист дем каттышты-рыла чурттарын улам-на бажыгын оор чангыс ажи-ни, оларнын улам-на сыйык каттыжышкынын болган дөлегей оларын ажал-чорудулажынын деминин хө-

рөчлөри болуп турар бис. Ол чангыс эи кижи төрө-төт дөлегейин дүшкүр-лүт чоруну кошкандыг чедип алдыган чедипки-лерин бажыгалажынын, СЭКП-ин XXIV съездинин хүдөө алган. Тайбыннын программанын ботталдырарын эи эң уду. факторларын ботталдырарын көрүп турар—деп, БУР-ун Ала-чур фронтунун Национал чөү-лөдөини даргасын орака-чы К. Кузнецов «Отечествен фронт» солуга бижөөн.

Ол ботал-биле аларга, соци-алист чурттарын ком-мунист болган ажалын партиаларын удурукчула-рын Крымга болган бай-ралы ужуражышкыны соци-алист дем каттыштыр-лаа күрүнелеринин тайбын павар халдашкыга келир үеде улам чедипкинерин ботлуруна ола чугула ужу-дузгалыг боюушкын болуп ту-рар. Ындыг ужуражышкы-лар бажык тайбынча улаан-ган орукка чаа базымнага үдөйөн болур.

БЕРЛИН. Социалист чур-тарын коммунист болган ажалын партиаларын удурукчуларын Крымга ужуражышкыны чер болган-га улуз кичөөн-биле хүдөө көрүлгөн кады кылга до-кументин хүдөө алыр-биле дооуланган деп, ГДР-ин даш-тыкы политиктик «Хорипот» журналы бижөөн. Улустар-нын мурунга ботталдырып ботталдырып шак мичалдыр ажалы-биле тайылбырлап, бот-талдыр сорулгаларын мича-лугу деп СССР болган соци-алист дем каттыштырлаа кылган шак ийдег өскө улуз күрүне азы күрүне-ринин өскө боттук тогуру турал. Бо күрүне-ринин кылган ыш-кан тайбын кылган ыш-кын сорулгалын ботталдыр мурунга шак мичыг тө-гүлүт харысага-биле тур-гускан өскө калды-даа күрү-не чок.

Вьетнам талашы-биле дугу-рулгалар оларын аразында лугурут дайынын ботлурус дугайында СССР-ин болган АКШ-тын аразында дугу-рулгалар болуп турар. Оон-биле холбаттыр чүдө оошалап меделгөөн бугулар алыр-га, тайбын кожа-хөлбө догу-наашкыны улам-на боттук улаа ботлурун бар чыдар шийтеке киш болган СЭКП-ин XXIV съездинин хү-дөө алган. Тайбыннын программанын амдыралга ботталдыр талашы-биле СЭКП-ин болган эи Л. И.

АЛЧЫ

(Херел) деп тоо жуда

Ай ашканда ачам бир кадай эдериш алган келди. Ол кадай мени бакка-сопка ташып турган мей. Ол мээ-биле хеп чугаа-даа солуптады. Харип оовус иштин эмгелер берген оон мээ-биле өтө ийилген артып калганын айткан. Харип оовус иштин эмгелер берген оон мээ-биле өтө ийилген артып калганын айткан. Харип оовус иштин эмгелер берген оон мээ-биле өтө ийилген артып калганын айткан.

Мен-даа «байырым» дээш өмөчө манайп чорупкам мей. Оон сонгаар дөмт Оор бистин оовусту долганар болу берген. Кээс олуруп-олуруп чоруй баар турган. Ачам көзүмдөн келген. Цавалди ламчыштыр «артежик бир кичи-биле олуржуп аламыз дээр боор, Оор-даа эн кичи болгай» деп мактан мээс сөгөткөн болган. Мей-даа чоруту Оор-га өрөнпөп, оон-биле элден аштын чүсөн-даа чугаалажыштар, ол өтө келген, үр оу-рарга шугулдаас болу берген-нимде, Оор Улан-Баторга калдык-бир хуралга баары-биле хелертеп чоруту болу берген. «Улан-Баторга барып өрөнбүр дугайында катан дээр болуудаа эн» деп ол чугаала-даа, мен дикмеленип дилеп шыдаас турган мей. Ачамын дөмт кадайына чүсөн чачыны, ол кадай-да мээр шору эн чачнаар болу берген.

Мен мынчаар үш ай дургу-аунда чурттан турган, сая-дым, литература болгант өскө-дөө элден кичилдерин айтырып ал турган мей. Оор чоруткан соода чалгаарал, оон соолон элден сөстөрүн таалап сактып, эон көзүн четтиккен манайп, чүгө-ле оон сөстөйүн хомуудан, хел-дор чачнап турганымны бол-ду чоруту болу берген мей. «Ам эон чачын кээ-ле ачаа-тоолонг харып берип кой-рей» деп болон турган мей. Чылдын дөрт аргалар баала-ла эртин, күс дүгүн келген-даа болза, хову чеге чыгып хөөсөр турган.

Нам хорааынын даргаам Дамбий-гуай узун хуусалып суратчылал чораш келген чүгө-дир. Аймак төү мынча узут өсө болганы-биле кым кайнаар чорутканын, кайна-келгенни бүгү узус билди турган. Бир хун Дамбий-гуай мээ-биле укжаркын чугаалажыш, мени дараазында хун чеге чыг диди.

Элден-ле чүсө, Дамбий-гуай кончут чүгө ултас кичил-дир. Мени танып турар. Мындай узут ажалдып дарга кичи мени келдиртип калчарар-оо? деп бодон, азы чүг болу бер-

Сономын УДВАЛ

ген чор деп будуу сүрөдөн турдум. Дарга-биле укжар-канымын Цавал биле Халтар жинге чугаалажыш, «Оор-нун дугайында чугаалаар боор» деп даа чугаалажыш. Мей-даа алаи кайтан дайын тыппайн тур мей. Харип-даа өрөнбүр чоруткан деп чугаалаа, эн ири бе? Ын-чалаа-даа Оор сакгыкмандай ыраас боорга, келер чылдын болжон деп шийтирилди. Дамбий-гуай кабинетинде элден кичилер-биле кады олар.

— Моон авазы нам келжигү-нү чоран кичи болгай.

— Бистин чеге ажалдан турган чүгө дээр чоруду—ден чанында орган дарга чугаала-ды.

— Чээ, Олгөрд, өрөнбүр чорутурун бодон тур сен бе? Сээ башкын Дам-дорж сени чорон өрөнбүр турар дээр чоруду. Мадаа хей-ле мынчап турган херон чок боор, дуруш. Сени өрөнбүр чорутурун. (Мен калдык-бир херек үзгөшкөн кичи дег башкын халтайп алган тур мей).

— Арай хонжун чок тур бе?—деп, дарга мындай бол-ду. Ону динчаш, мырнын мугуртай берген мей.

— Мен дыка өрөлүккөн мей. Ачамга динчашымаа-ла өскө салдыр түтөм чок-то, эрестирген чугааладым.

— Өрөнбүр алганымда дээр чүгө чок боор. Олгөрдүн башкындыче далаашкаа-даа калчар. Баштай өрөм чегип алган эн болгай—деп, Дам-бий-гуай мээ сөстөйүн өтүр билген деп чугаалаарга, мээ арны-башкын кызып аажок олурдум.

— Че, чоруту. Үш-дөрт хонгаш чоруп оор. Белекте-ки турар сен. Ам арай оолад турар хер. Башкы сур-гуулунче чорудар бис. Сур-гуул мындаа-ла эгелен диди.

Мен дааш-биле манайп чоруткан. Ийди биле Халтар оларга барып чугааладым. Оларым дээр, байырааи хөлөк турлар. Иш хонук эртелед, «Оор хоорайдан чегип келген-дар» деп Хал-

тар мээр чугаалады. Өрөөн сөстөйүн-биле өг иштин эң-ме-сөстөйүн бээрине, Халтар: — Кадай алыртын алган келген дээр кай—дылар.

— Мегеле, Харип өрөнбүр чорутурун чеге мааза турар ири бе? Мээ соомтай хоорайка кыр бээр ири бе?—дээрине, Цавал: — Сен дээрге оон кадайы анарган деп чугаалап оор-дир сен. Огө кээрге, кып-даа минута олуртпайн сымартай бээр мышкажы кай, ол хер-де-ле дөмөй эли оор чүгү?—деп, менден айтм-ган-даа, азы мени чөмөлөөн-даа деп, чугаалаарга, Халтар турган:

— Шына-ла кырган кадай эдериш алган келген дээр чоруду. Кызыл эринерий, сөсөтөр баштыг, шекпен тоногуч, ашын билектинт сөмө сарып кадай дээр чоруду.

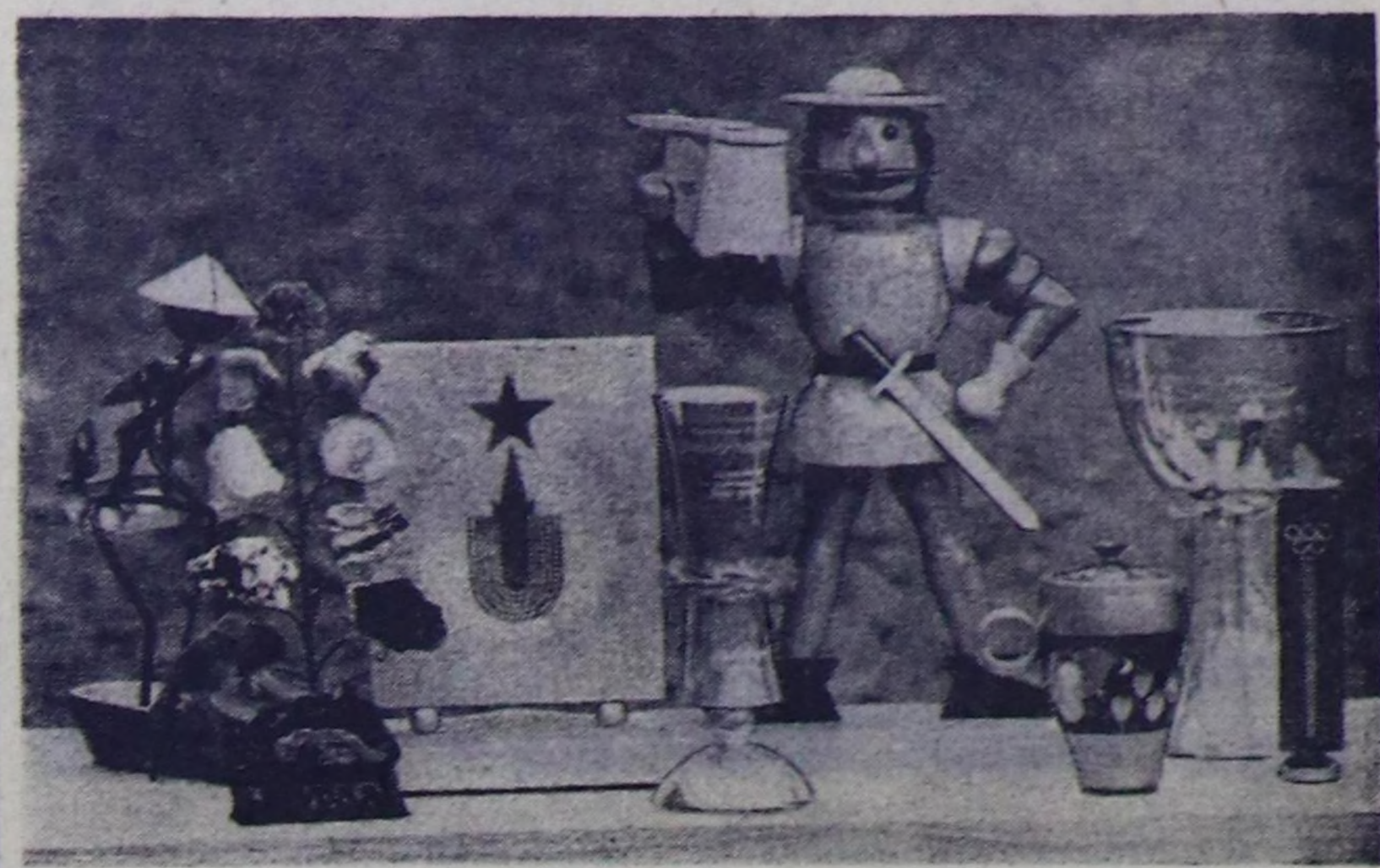
— Силер ийи бо пугу чугааларын соксалыр силер бе, чок бе—деп, шугалжы тур-рууда, Оор кирип келди. Иштимде оуу мангазын, ба-ла уругларым чугаалжы динчаш, «арай кайнап ирдин боор» деп бодон турганым-биле алаа чүгү-даа чугаалап шыдааи, бижирген, куду көргөш, кезек кады мыт чок олурткан мей. Ол аразы шак-даа ажыг хире сакты-дырган. Чүрөөм дыка-ла тик-тедир оон турган мынчап болган.

«Оор мээ холумбу кээп турар ири бе?» деп бодаш-тарымга, хөөрүлери буза теп-ка, дег борбак кара чүгө хөрөөм шугалжы ойун, карааи чакы тиргемас сакгыктын келер деп барган. Ог иштин иржымын ол араа Цавалын үнү үрөш.

— Че, чон мытгапшайн тур силер? Каям, Олгөрд, шайлан кудун бер.

Ооронко көрө каяшым—хел-терген алаа-ла кыдым хай-тын мей. Бодум башкын бля-бон мей, Оор оуу эскерген хейриш.

Олгөрд, мен бир кадай эдериш алган келдим. Хоорайда турган-ла танышкан кичи мей. Ынчал олуржуп алаи дугайында чүгү-даа чугаалашкан бис. Ынчал-даа



Бүгү делегейин студентилер оюннары август 15-те Москвада эгелен, ол август 25-ке чедир ургунчулар. Маргылдааларда бүгү динтерин спортчу студент чалыш-арынын төлөөлөкчилери кирип турар.

ЧУРУТА: Универсиадагы тикелчилерини шаңнаттырар тускай шаңналдары.

А. ЯКОВЛЕВИЧ фотогу.

(СЭТА-нын фотохроникасы).

УНИВЕРСИАДА-73-ТЕ

МОСКВА. Август 16.

(СЭТА). Бүгү-делегейин студентилерини «Универсиада-73» деп спортчу оюннарын бир дугаары адын медалын ошпаш алышканын Барнаулдун педагогика институту доорукчуу 25 харып (Москва Королго, болган. Ол көпүнө 62 метр чедир оо-таш, динчарал. Бо болза универсиадагы чаа бекит көргүзүп болур. Эр уустан адр өлдерине Ленинградтын студентини СССР-ниа ректорсмени Валерий Войкин тилдөө. Оон көргүзүп 19 метр 56 сантиметр болган.

10 километрини харыжыга Югославиянын төлөөн Даниэл Корича эн-бе дүргөй чүгүрүп 28 минута 48,85 секун-дада келген, универсиадын чаа рекордун тургускан.

Совет гимнастичалар оову-ийн олимпиадага болган 1970 чылда болган делегей чемпионатына ышкаш Мос-ква универсиадагы коман-да талаа-биле чалышкан тикелсегин чегип алган. Эн эки түрөөлөрүн пия элчеге ойлаан Ольга Корбут (Про-но), Любовь Бурла (Воро-неж), Эльвира Саади (Таш-кент) болган Любовь Бол-пова (Москва) олар көргүс-көн.

Ылаңгыя Ольга Корбут пияларга, хосту мергежил-дер кыдырыга эңге бекит 9,8 балды алган. Маргылда-ны көрүп орган, гимнастика

С. ЛАНЗЫ.

ХОСТУТ

ХУРЕШ

МАРГЫЛ-ДААЗЫ ЭГЕЛЭЭН

Талаа-биле делегей федера-циязын президентини Ар-тур Гавлер болган өскө-даа федерациянын удурутчулары Ольга Корбуттун кыдыл мер-гежилдин үлөсү.

Команда талаа-биле пиян чеге Япониянын үшкүзүлө —Венгриянын гимнастича-ры чоруп турар.

Москвадын күш-культура институтунун чаа мажениде классикт хуретини маргыл-дааы эгелен. Ында 17 тур-тун 92 мөгөн кирип турар, оларын аразында олимпий чемпионнары Шамиль Хиса-мутдигов (Москва чогу), Георг Бертяну (Румыния) болган өскө-даа сурагы кичилер бар.

Хуретини турарларын ара-аында хосту хуретини СССР-ниа спорт мастери Чок-пек Болат, Ооржак Чаламба, Михаил Оюн, спорт мастери-рини кандидат Александр Кудан, Ооржак Эмей-оол, Минчир-оол Дайыч, Вяче-слав Кара-Топуг, Николай Монгуш болган өскө-даа ш-лидлер мөгөтөр бар.

48 болган 52 килограмм те-дир дөмөтлөп мөгөлөрдүн бир-ги элчег хуретин. Олардан Александр Минчир-оол, Ала-толий Монгуш, Михаил Оюн, Минчир-оол Дайыч, Оор-жак Эмей-оол олар боттары-нык оналарып ошп алган-лар.

Маргылдаа узамтылап ту-рар.

Т. ХЕРТЕК.

ЧАА КУЛЬТУРА

БАЖЫНЫ

Тес-Хем районун төү Са-магалдайда 300 олутту Куль-тура бажыны чоотка чаа ажылдады кирген. Дегем көрүктүрер азында ачылда буфет, болжумер ажылы чо-рулар өрөө бар. Культура бажыны аржык чугула хе-рекселер-биле дергитинген.

Кино көргөнгө, дыштаныга келжээрлер эртериринге, бол-тывынтыр уран чүг болжум-ажылдарыга таарымталыг болу берген.

Т. ХЕРТЕК.

АВГУСТ 18-ТЕ

МОСКВАДАН

12.00—Дамчыдыгалар про-граммалар. 12.05—Медээлер. 12.10 — Уругларга баям. «Стойко биле Паро». Хой сериалы уран-чеген теле-фильм (Болгария). 3-ку се-рия. 12.30—Өлүт телекөрү-гүт. «Универсиада-73». 13.50—16.00—Чапсар. 16.00—Өлүт телекөрүгүт. СССР-ниа Алар Флодунун хүнүнче теле-көрүктүрерини чамгыла-ры баатар концерт.

МОСКВАДАН

21.30—Өлүт телекөрүгүт. «Универсиада-73» 23.45—00.15 «Уе». Информастыг програм-ма. 18.30—В. Белов—«Чаа-температуразы дагыт терге-ле 19—23, өскөлеринге 24—28 градус минер. Кызылга булуттаар, чагбас. Хаттын дүргөн секундда 5—9 метр чедер. Агарыны температуразы 25—27 градус инг болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНОТЕАТРААДА

АВГУСТ 18-ТЕ

«НАЙРАЛ»: «Кажарлаш-кын» 9.30, 11.25, 13.20, 15.45, 17.10, 19.05, 21.00 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Экин база менди-чагай» 15.00, 16.55, 18.50, 20.45 шактарда. «ВОСТОК»: «Эрги хоочун тоол» 11.20, «Баш мунгаш о-ленишкын» 17.00, 21.00 шак-тарда. «ПИОНЕР»: «Чук биле Гек» 9.00, 10.30, 12.00, 13.30, 15.00. «Рам биле Шпан» (2 сериалы катал) 17.00, 20.00 шактарда. ЧАВЫ КИНОТЕАТР: «Там-там, дага» 15.00, «Гай-дуктар» 17.00, 19.00, 21.00 шак-тарда.

ЧАЙЛАГДА ЦИРК

Ажыл-ижи-биле республикада сурагжаа «Алдан-Маалыр» совхозтун хойжугу Ооржак Лорж чылдын-ча Ак-Адыр ак-сынга чайлаар. Хойжунун чайлаанын чогу эетпек булун малчынарнын хуралдааар, оон-тоглаа хөөр тери. Чокта чаа РСФСР-ниа алдарыг, Тыва АССР-нин узутун артини Бүжүгет Хензиг-оолга удурткан цирк артистеринин бөдүү Манчурек малчынарныга аалдап келген. Малчынар чыгып кээп, аалчылары-биле менилжип, ажыл-амыдыралын артистерге сонугурадын, тоску беш чылдын шийтирилгү үш-ку чылдында алган социалист хулаелгелерин күсөдир дөш ажалдан турарын чугаалап берген.

Дыка-ла ырак-узакта чурттан, ажылдап турар малчы-нар-дыр силер. Ажыл-херөөндө чедикшиктер эвээш эвээр. Чуртунарнын байлак, чурумалы солун-на-дыр—деп, К. Хензиг-оол чугаалады.

Дөвөөлг оймакта кичи дээр кизирт, аът бажы көзүрт. Артистер ажылычче белекенип кирипкен. Көргүзү ателен. Бедик демир турникке Онерма Байыр-оол нарын хевирлер-биле көргүзү кылган. Анык артист кыстын белек эвес мергежилдин көрүктүрер динимитиг адыш чаксаашкын-биле үнеледи. Николай Стеблин дошудуурга бурунгу орус ырлар-нын аалгаларын күсөдирге оон мергежилдин магадаас арга чок. Цирк уран чүгүдүн мастери Алексей Хуурак жонгир-лап, Дмитрий Очур демир-хомустан, каргыраалан турда кө-рүктү малчынар магадап, сонугураанын илереттилер. Цирк артистери Күжүгет Хензиг-оол, Дмитрий Очур ногаан спе-нага үнө маңдажып кээрге адыш чаксаашкын динимитиги берди. Херип каан чинге демир чырынга хой хевирлер-биле ойноп турда цирк уран чүгүдүн көрбөн чаштар, кыргантар дыка-ла магадаан. «Кайгамчык-ла мергежилдин төлдөр-дир»—дизип олурдулар. Хензиг-оол узут согааштарын олук-солук ошпаш, бажында кырынга оларын улаштыр тургусулап ал-гаш стол кырычче үнү, ачаа туруп, чыдып, нарын көргүзү-нү бараалгаткан. 80 ажыг харыг С. Ондар магадаанынга ба-жын чаппап, караан-даа чоттунгулады. Анык артист Арак-чаа Хертек эник ытыгашын ойнадып, боду катты-рынын номерлерин көргүстү. Артистер ырларын, танчыла-рын хойну-де бараалгатты. Малчынар артист аалчыларыга өвүрү четтиргенин чыгып сөстөрүн илергелээш, оларын ажылында чедикшикни күзөөш, чайгы тургаларычче айт-танышты.



ЧУРУТА: К. ХЕНЗИГ-ООЛДУН ОЙНАП ТУРАНЫ.

Буянын мергежилдин кижилери

Участок эмнелгезинде

Париннын участок эмнелгезинде бу чылым эмнелгезин чыг-каным ол чүсө. Бир-ле эртен эртежик туруп келген, 7 шак үзүлдө көрүктүрер узус эки Наталы Нираат үкө-кере ха-лаан, далаштын аажок тире. — Чүү болган ирид—ди-жил, аары кижилер бистер бот-бодуустан айтырышты-мыс.

Сестра тура:

— Эмчи Навик кирер дээн. Малчынар келтир. Оларын уругларына сыккыртылаа кылар, ажал хей болду ийи—диди.

Эмчи чорупкан. Дел дүш уел. Дээр бүрөө, чачымын иштине ой соккааган. Кол-тоз деисеккири улау болей. Нарын, Тес уну, Ак-Булак, колхоз тугүндө чус к ажы ыракта Кавч кы мычаар чайлааларда малчын өргөсүр хой. Арт-сын ажылдыр, жем-сүз келжидир эжычче берген чор боор дини-даа тур-дуус.

Иш хонанда эртен эмчи-

ис бо кирип келген. — Орук-сүр эки чордунар бе, эжи — деп, аары кижилер сонугурап айтырдымыс. — Эки чордугус. Малчы-нар база шугул менди-чагай, Орук-чирик-даа бо чачымын-нында берсе-ле болду—диди. Эмчи дүң-тун дигейн чо-руп, малчынарнын уругла-рына ялам-бүрү аарыларга удур тармаас, болгант сык-кыртылаан кылымын элден төвөрдө. Бо эжи-даа ук чер-нин иши, соок алаар-боду-зунга дайымып, пат чачык-кан, сорукжур кичи-дир деп мынча мал-ла байдык.

Коллективтин эмчилерини ак сөстөлдү, кылымаккай ажал-ижи-ке көнүрү өвүрү четтиргенин чыгып бир илер-гейлээшкени болза эмнелге-ниң дөмдөгөс дөстөринде бо чылдын азеинден бээр чы-лыс сөстү 20 ажыг дөмдө-көлдү бажыны болур.

Е. АРАКЧАА.

Эрпай районун «Комму-низмге орук» колхозунун хойжугу.

САГЫШ ЧОВАНГЫР

Сөзүгү үш чыл дургууяда арааш, чылдын-ча эмчиле, аржылаан-даа келдим. Бо чар-ын Дус-Халге бала кириди. Ынчал-даа кадыкымын экижыбей турду. Ийи боду-жым, аары кедерээш акап, колдукташтыг арай, боддо шамчеп чоруп апарган мей. Ынчалык Ак-Довурак хоорайын эмнелгезинде барып чадар жүзүра таарышкым.

Анык эмчи Владимир Александрович Матеевко мени бир ай иштедө эмнелди, сөгидип, бут кырынга тургу-ту. Бо эмчине болжы эмнелге-

ер 16 чыл ажылдап келген улус медсестра Валентина Павлова. Евдокимовага аары кижилерге салып чован-гыр, чалык-чагай, ажылында бекит мергежилди. Чоруу даш өвүрү четтиргенин илеретти.

Эмнелгедө санитарка кыс Сестра Самбуу бала эилер-лазет, ичкөргөйлөш, ажы-дакы, ому эмнелгедө эмнелди чыдыр кижилерин мактап турары чеге чөптү.

К. ООРЖАК.

«Алдан-Маалыр» совхоз.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ АДРЕЗИ: 1667000

Кызыл, Шетякин-Кравченко кулмчуу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: квалитетин 23-54, харыскалыгы секретарыны 23-35, партийж агый квалитетин 21-47, үлөгөр квалитетин 22-64, чагаа квалитетин гертиянын 31-75, корректорларын 27-41. Солун келбей баргада 32-75

Резакторун 24-63, резакторун оралжылаанынын 35-24, пропаганда амьларында квалитетин 37-13, култура квалитетин 23-54, көзө-ажыла-41-27, информатка база совет тургузуг квалитетин 20-60, бухгалтер телефонец доштар.

болган ном салгымын херектерини талаа-биле өргөлдөйүн типография. (Кызыл, Шетякин-Кравченко 1), ТС—01065

Солун неделяда 6 катап үнөр

Пар. ама 2. Тираж 15.953 ЧАГЫГ № 2282.